

Universiteit
Leiden

The Netherlands

Globalization of Waldorf education: an ethnographic case study from the Philippines

Schie, T.J. van

Citation

Schie, T. J. van. (2026, February 6). *Globalization of Waldorf education: an ethnographic case study from the Philippines*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4289509>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4289509>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Samenvatting

Deze dissertatie geeft een etnografische beschrijving van een Filipijnse vrijeschool en gaat daarbij na hoe vrijeschoolonderwijs zich manifesteert in een Filipijnse setting. Hoewel de casus op zichzelf uniek is, geeft het ook inzicht in de globalisering van vrijeschoolonderwijs.

De belangrijkste inzichten uit het onderzoek zijn de volgende:

Op methodologisch vlak biedt deze dissertatie een rationale voor de zogenoemde teacher-ethnographer's view. Dit gezichtspunt komt voort uit onderzoek dat gedaan wordt door docenten in onderwijssettings, zoals onderzoek door vrijeschoolleraren over vrijeschoolonderwijs. De nabijheid van de onderzoekers bij het onderzoeksthema brengt weliswaar risico's met zich mee, maar levert ook rijke doorleefde data op van binnenuit en leidt vanwege die nabijheid ook gemakkelijker tot verbeteringen in de onderwijspraktijk.

Op theoretisch vlak bepleit deze dissertatie het gebruik van de globaliseringsbenadering van Anna Tsing. Haar benadering, ook wel aangemerkt als ethnography of global connections, stelt dat globaliseringsprocessen zich moeilijk laten vangen in abstractie. Onderzoekers dienen daarom vooral heel concreet naar specifieke gevallen te kijken en zich daarbij te richten op zogenoemde zones of awkward engagement, plekken van ontmoeting, waar ogenschijnlijk universele concepten nieuwe lokale betekenis krijgen. In zones of awkward engagement is er soms sprake van verwarring of frictie en incidenteel ook van glans. Tsings benadering maakt het ook logisch te kiezen voor een traditionele etnografische aanpak, omdat die aanpak leidt tot specifiek en diep inzicht. Zones of awkward engagement in het geval van Filipijns vrijeschoolonderwijs omvatten de incorporatie van antroposofische concepten in Filipino referentiekaders, de ontmoeting in het klaslokaal van leerlingen met diverse achtergronden – uit het dorp en uit de stad, rijk en arm – en de schurende Eurocentrische lesinhouden in een Illongo-school.

Op empirisch vlak is deze studie bijzonder omdat het één van de weinige studies is naar globalisering van vrijeschoolonderwijs en misschien wel de enige studie die dat doet in een Filipijnse context. Daarnaast is deze dissertatie vooral ook van waarde omdat het een empirische uitwerking van de hierboven genoemde frictiegebieden betreft.

In de sociale sfeer valt daarbij het afnemende aandeel dorpskinderen op ten opzichte van het toenemende aandeel stadskinderen in de school. Verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat de idealen van de school, met bijvoorbeeld de gerichtheid op brede persoonlijke ontwikkeling en een eigentijdse en alternatieve leefstijl, met bijvoorbeeld gezond en vegetarisch eten, biologische en duurzame producten en het vermijden van schermtijd en sociale media, meer aansluiten bij het cultureel kapitaal en de verwachtingen van stadse middenklasse families die zoeken naar alternatieve onderwijsvormen dan bij arme dorps families, op wie deze kenmerken juist een vervreemdend effect kunnen hebben. Internationale bezoekers, Engels als voertaal en een dagelijkse stroom auto's uit de stad

vergroten dit vervreemdende effect. Maar, naast het schuren is er ook glans, want in de klas gaat het verbazingwekkend goed, spelen de kinderen samen en voelen ze zich gelijk.

In de culturele sfeer is er ook frictie, met name in het curriculum. Dat curriculum wordt enerzijds opgevat als vernieuwend en mondain, maar omvat tegelijkertijd veel Eurocentrische aspecten, zoals sprookjes van Grimm of lessen over beroemde Europese ontdekkingsreizigers. Tegelijkertijd maakt de aandacht voor onder meer kunst- en bewegingsvakken vrijeschoolonderwijs ook een zinvol alternatief voor veel ouders en leerlingen ten opzichte van andere onderwijsvormen, die uitsluitend gericht zijn op prestatie en cognitie. Daarin schuilt ook een zekere glans, of awkward brilliance.

Deze dissertatie is ook een oproep tot het vormgeven van eigentijds en gelokaliseerd vrijeschoolonderwijs. De onderliggende aanname is daarbij dat leerlingen tot beter leren en tot een hoger welzijn komen als ze zich thuis voelen en herkenning en erkenning vinden in de onderwijssetting waarin zij zich ontwikkelen. Vrijeschoolleraars duiden dit relationele proces soms aan met de term ‘kunstzinnig onderwijs’, omdat het sociaal kunstenaarschap vereist om een les zo vorm te geven, in het moment en in contact met de leerlingen, zodat de lesstof optimaal afgestemd is op hen. In de praktijk blijkt dit niet eenvoudig. Een werkelijke afstemming vraagt welhaast aan docenten om antroposofen en antropologen tegelijk te zijn, opdat zij zich vanuit doorgronde menskundige kennis, passend bij een vrijeschoolvisie, een vertaalslag kunnen maken naar een passend curriculum, gestoeld op en gegrond in de lokale cultuur en gemeenschap.

Tot slot is de praktische relevantie van deze studie gelegen in haar spiegelfunctie, de mogelijkheid tot reflectie. Die reflectie verschilt per lezer, per invalshoek. Voor mijzelf, als ontwikkelend mens en als leraar en schoolleider op een vrijeschool, is de reflectie direct. Ik zie het onderzoek als aansporing. Hopelijk inspireert het onderzoek ook andere mensen in hun streven naar eigentijds en cultureel inclusief (vrijeschool)onderwijs.